Markku Hyvärinen
VP, Liiketoiminnan kehitys
Helen Sähköverkko Oy
28.5.2025

HE 45/2025 vp Hallituksen esitys laeiksi sähkömarkkinalain ja maakaasumarkkinalain 12 ja 96 §:n muuttamisesta

Helen Sähköverkon näkemyksiä Sähkömarkkinalain muuttamisesta

Helen Sähköverkko Oy kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Esityksen merkitys Helen Sähköverkolle

Puhtaan siirtymän ja siihen liittyvän sähköistymisen myötä uusille yli 110 kV (käytännössä 400 kV) sähkönsiirtoyhteyksille on kasvavaa tarvetta laajalti koko maassa. Nykyisin 400 kV verkon omistaminen ja operoiminen on ollut mahdollista vain kantaverkonhaltijalle. Sähkömarkkinalain muutoksella halutaan nyt mahdollistaa 400 kV verkkojen omistaminen ja operoiminen myös jakeluverkonhaltijoille. Jakeluverkonhaltijalla olisi omalla toiminta-alueellaan velvollisuus kehittää suurjännitteistä jakeluverkkoa, jatkossa siis myös 400 kV verkkoa.

Helen Sähköverkolle muutos olisi erittäin merkittävä. Ensimmäinen kantaverkon 400 kV yhteys on parhaillaan rakenteilla Helsinkiin. Kulutuksen nopean kasvun vuoksi on akuutti tarve tehdä päätöksiä tämän kantaverkon liityntäpisteen vahvistamiseksi ja 400 kV verkon laajentamiseksi.

Helen Sähköverkko näkee lakimuutoksen tavoitteet lisääntyvän sähköntuotannon ja kasvavien kulutuksen kuormien integroimiseksi kantaverkkoon ja suurjännitteiseen jakeluverkkoon kannatettaviksi. Helen Sähköverkko on myös valmis ottamaan lisää vastuuta sähkönsiirtojärjestelmästä. Lakiesitys poistaisikin jakeluverkonhaltijalta juridiset esteet omistaa ja operoida 400 kV verkkoa. Kaikkien osapuolien intressissä on saada laista toimiva, jotta asiakkaiden kasvavat tarpeet ja sähkönsiirron kapasiteetti saadaan mahdollisimman hyvin kohtaamaan.

Tässä lausunnossa tuomme esille joitakin näkökohtia, joilla lain soveltamista saataisiin edistettyä. Keskeisimmät lakiesityksen tavoitteen toteuttamista vaikeuttavat tekijät liittyvät suurjännitteisen verkon kehittämisvastuun kohdentumiseen liittyviin tulkintoihin ja ennakoitavuuteen sekä kustannusvastuun oikeudenmukaiseen toteutumiseen verkonhaltijoiden välisten vastuiden muuttuessa.

Markku Hyvärinen
VP, Liiketoiminnan kehitys
Helen Sähköverkko Oy
28.5.2025

Suurjännitteisen jakeluverkon ja kantaverkon kehittämisvastuun kohdentumisessa Energiaviraston rooli korostuu

400 kV verkon omistamisen ja operoinnin vapauttaminen ja kehittämisvastuiden selkeyttäminen ovat jo lähtökohtaisesti vastakkaisia tavoitteita. Asetelman haasteellisuus on nähtävissä verkkojen määrittelykriteereissä (3 § 3 ja 31 § perustelut), jotka ovat monitulkintaisia, vaikeaselkoisia ja käytännön sähkönsiirto- ja jakelujärjestelmän kehittämissuunnittelulle osin vieraita.

Kantaverkon ja suurjännitteisen jakeluverkon nykyisin selkeästi erottavan 400 kV jännitetasokriteerin poistuessa näiden verkkojen omistusraja ei enää välttämättä jatkossa muodostuisi mihinkään luonnolliseen ja verkon hallinnan kannalta järkevään rajapintaan. Lakiesityksen perusteluissa kuvattuja lukuisia suurjännitteisen jakeluverkon ja kantaverkon määrittelykriteereitä onkin tulkittava tässä rajapinnassa harkiten, jotta erityisesti jakeluverkonhaltijalle ei siirry sellaista kehittämisvastuuta sähkönsiirtojärjestelmästä, joka olisi ristiriidassa esimerkiksi siirtoverkon (kantaverkon) yhtenäisyyden kannalta.

Kyseessä on sähkönsiirtojärjestelmän rajapinta, jossa kummallakin verkonhaltijalla tulee olla kehittämisvastuuta. Tähän velvoittaa myös Sähkömarkkinalaki, jonka mukaan kaikkien verkonhaltijoiden velvollisuutena on kehittää yhteyksiä toisiin verkkoihin (19 § ja 41 §). Jännitetasoon perustuvan rajan poistumisen myötä verkkojen välisten yhteyksien kehittäminen vaatii entistä tiiviimpää yhteistyötä kantaverkonhaltijan ja suurjännitteisen jakeluverkon haltijan välillä. Kehittämisvastuun kohdentaminen vain toiselle ei ole käytännössä toimiva ratkaisu.

Tässä yhteydessä on huomattava, että järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan asiakkaana oleva jakeluverkonhaltija on heikompi osapuoli: järjestelmävastaavalla kantaverkonhaltijalla on vahvat oikeudet mm. määrittää asiakkaidensa liittämiskohta ja rajoittaa tehonsiirtoa. Kehittämisvelvollisuuden kannalta onkin voitava kriittisemmin arvioida näitä järjestelmävastaavan vahvoja oikeuksia suhteessa kantaverkon kehittämisvelvollisuuteen. Vaikka vastuuta ollaan siirtämässä enemmän jakeluverkon haltijalle, on kantaverkonhaltijan huolehdittava siitä, että jakeluverkonhaltija pystyy liittymään kantaverkkoon siten, että suurjännitteiseltä verkolta vaadittava käyttövarmuustaso on käytännössä toteutettavissa ja kunkin toimijan vastuulla oleva verkko on käytöllisesti hallittavissa. Koska kehittämisvastuun laajuus on oltava ennakoitavissa, on

oltava proseduuri, jolla reaalisesti pystytään vaikuttamaan kantaverkonhaltijan kehittämissuunnitelmiin.

Lisäksi tähän kokonaisuuteen liittyy kohtuullisuuden arviointi jakeluverkonhaltijan ja sen muiden asiakkaiden kannalta. Ei ole mitenkään itsestään selvää, että kohtuullisuus toteutuu sellaisellekaan jakeluverkonhaltijalle, jolla on ennestään suurjännitteistä jakeluverkkoa. Uuden toimijan tuominen tähän kolmantena osapuolena ei ole ainakaan tapauksessamme realistinen ratkaisu, se toisi vain lisää osapuolia jo lähtökohdiltaan haastavaan yhteensovittamistehtävään.

On todennäköistä, varsinkin lain soveltamisen alkuvaiheessa, että kehittämisvastuun oikea kohdentaminen vaatii runsaasti huolellista tulkintaa todellisissa käyttötapauksissa. Sen vuoksi on erinomaista - ja suorastaan välttämätöntä - että Sähkömarkkinalakiin esitetään samalla lisättäväksi Energiavirastolle oikeus velvoittaa kantaverkkoyhtiötä tekemään muutoksia kantaverkon kehittämissuunnitelmaan. Tämä yhdenmukaistaisi verkonhaltijoiden kehittämissuunnitelmien valvontaa, jakeluverkonhaltijoiden osaltahan Energiavirastolla vastaava mandaatti jo on. Samalla se tasapainottaa tilannetta järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan ja jakeluverkonhaltijan välillä. Näin Energiavirastolla tulisi olemaan keskeinen rooli tulkittaessa kehitysvastuun kohdentumista ennakolta, samalla kun se valvoo verkonhaltijoita asiakkaiden syrjimättömän kohtelun ja hinnoittelun näkökulmasta. Energiaviraston resurssit on varmistettava tämän tehtävän hoitamiseksi.

Yhteenvetona toteamme:

- Jännitetasoon perustuvan rajan poistumisen myötä tarvitaan todellisiin käyttötapauksiin pohjautuvaa huolellista tulkintakäytäntöä epätarkoituksenmukaisten ja kohtuuttomien omistusrajojen syntymisen välttämiseksi.
- Tarvitaan verkonhaltijoista riippumaton taho tulkintakäytännön muodostamiseen sekä tasapainottamaan järjestelmävastaavan kantaverkonhaltijan vahvaa asemaa jakeluverkonhaltijoihin nähden.
- Haluamme korostaa, että Sähkömarkkinalakiin esitetty lisäys (41 §) Energiaviraston toimivallan lisäämisestä kantaverkon kehittämissuunnitelman suhteen on täysin olennainen lakiesityksessä esitetyn muutoksen onnistumiselle. Tämä myös yhdenmukaistaa verkonhaltijoiden kehittämissuunnitelmien valvontaa. Samalla

Energiavirasto voi valvoa verkonhaltijoita asiakkaiden syrjimättömän kohtelun ja hinnoittelun näkökulmasta.

- Energiaviraston resurssit on varmistettava tämän tehtävän hoitamiseksi.

Voimaantulosäännös on tärkeä

Verkon kehittämisen, suunniteltujen ja käynnissä olevien verkon vahvistusprojektien etenemisen kannalta lakiesityksessä oleva voimaantulosäännös on erittäin tärkeä ja välttämätön, jotta lakimuutos ei osaltaan viivästytä verkon kehittämistä.

Vastuurajausten muuttuessa on kantaverkon kustannusten kohdistumista tarkasteltava uudelleen

Paikallisen ja alueellisen 400 kV verkon vastuun siirtoa jakeluverkonhaltijalle perustellaan osaltaan aiheuttamisperiaatteella. Tällöin kustannukset jonkin alueen 400 kV verkosta kohdistuisivat kyseisen alueen asiakkaille. Tämä on hyväksyttävä perustelu, jos sitä sovelletaan kaikilla alueilla yhtäläisesti.

Lakiesitys koskee uutta alueellista ja paikallista suurjännitteistä verkkoa. Jos vastaavaa verkkopalvelua tuottava kantaverkonhaltijan nykyinen alueellinen sähkönsiirtoverkko säilyy kantaverkkopalvelun ja -hinnoittelun piirissä, johtaa tämä siihen, että esityksen mukaisesti toimittaessa kantaverkkopalvelun laajuus lähtee eriytymään eri alueilla.

Sähkömarkkinalain mukaan verkonhaltijan on tarjottava sähköverkkonsa palveluita sähkömarkkinoiden osapuolille tasapuolisesti ja syrjimättömästi (18 §) ja verkkopalvelujen myyntihintojen ja -ehtojen sekä niiden määräytymisperusteiden on oltava tasapuolisia ja syrjimättömiä kaikille verkon käyttäjille (24 §). Edelleen edellytetään, että hinnoittelussa on huomioitava järjestelmän taso, johon asiakas liittyy. Jatkokeskusteluun nousee siten vääjäämättä kysymys kantaverkkohinnoittelun muutostarpeesta, jotta kantaverkkopalvelu ja sen hinta olisivat keskenään tasapainossa ja asiakkaita kohdeltaisiin tasapuolisesti.

Nykyisten verkkojen omistusmuutokset eivät ole käytännössä realistia. Alueellisten verkkojen kustannusten kohdistaminen kullekin alueelle on myös hankalaa. Nämä toimet eivät kuitenkaan olisi tarpeellisia, jos kantaverkkohinnoittelussa huomioitaisiin se järjestelmän taso (jännitetaso), johon asiakas liittyy. Kantaverkkohinnoittelun kustannusvastaavuutta voidaan edelleen tarkentaa, jos jännitetason lisäksi huomioitaisiin 400/110

kV muuntajien vika- ja huoltotilanteita varmistavan verkon toteuttava taho (kantaverkko vai asiakas).

Yhteenvetona toteamme:

- Vastuurajausten muuttuessa tulee tarkastella myös kustannusten kohdentumista uudelleen tarkemmin kuin lain esitöissä on tehty.
- Muutosten myötä kantaverkonhaltijan olisi varmistettava, että sen hinnoittelu täyttää Sähkömarkkinalain 18 § ja 24 § vaatimukset.
- Kun jatkossa jakeluverkonhaltija voisi liittyä kantaverkkoon joko 110 kV tai 400 kV jännitetasolla, olisi luonnollinen lähtökohta muodostaa erilliset hinnat 110 kV ja 400 kV kantaverkkopalvelulle.
- Näin menetellen asiakkaat osallistuisivat vain käyttämänsä verkon kustannuksiin ja samalla lakimuutoksen vaikutuksia jakeluverkonhaltijan muihin asiakkaisiin voitaisiin kohtuullistaa.

Joustavat liittymissopimukset mahdollistavat puhtaan siirtymän ripeän toteuttamisen

Joustavan liittymän toimintamallin käyttöönottoa pidämme erittäin perusteluna keinona mahdollistaa lisääntyvän sähköntuotannon ja kasvavien kulutuksen kuormien integroiminen kantaverkkoon ja suurjännitteiseen jakeluverkkoon nopeammin olemassa oleva siirtokapasiteetti hyödyntäen. Poikkeuksellisiin, erittäin harvoin toteutuviin mahdollisiin vikatilanteisiin ovat asiakkaiden kanssa toteutetut joustoratkaisut tehokkaita ratkaisuja. Poikkeusluvalla sallituilla joustavilla liittymissopimuksilla on jo onnistuttu nopeuttamaan puhtaan siirtymän hankkeiden verkkoon liittämistä ennen kuin tarvittavat verkkovahvistukset valmistuvat.

Lakiesityksen 20 b § 5 momentissa säädettäisiin Energiaviraston määräyksenantovallasta koskien mm. tehonohjausjärjestelmien teknisiä edellytyksiä ja luotettavuuden todentamista. Toivomme, että tarvittavia teknisiä ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia, jotka vaihtelevat suurestikin jouston eri käyttötapauksissa, ei säädeltäisi epätarkoituksenmukaisella tarkkuudella.

Yhteenveto

Helen Sähköverkko on valmis ottamaan lisävastuuta sähkönsiirtoverkon kehittämisestä, mutta toivomme että talousvaliokunta kiinnittää edellä mainittuihin näkökulmiin huomiota, jotta tulevassa lain soveltamisessa ja

tulkintakäytännössä päädyttäisiin kaikille kohtuulliseen ja käytännössä toimivaan lopputulokseen.

Kiitämme vielä mahdollisuudesta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä HE 45/2025 vp.

Kunnioittaen

Markku Hyvärinen
VP, Liiketoiminnan kehitys
Helen Sähköverkko Oy